

ЦИВІЛЬНЕ ТА ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

УДК 347.921

DOI <https://doi.org/10.32837/pyuv.v0i2.1011>*І. В. Андронов**orcid.org/0000-0002-7490-3638**доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри цивільного процесу**Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДЕРЖАВА ЯК СТОРОНА У ПОЗОВНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Постановка проблеми. Держава є самостійним суб'єктом як матеріальних, так і процесуальних правовідносин. Це слідує з положень цілої низки правових норм. Так, наприклад, держава України названа серед учасників цивільних відносин у ч. 2 ст. 2 ЦК України. Відповідно до ч. 1 ст. 167 ЦК України держава діє у цивільних відносинах на рівних правах з іншими учасниками цих відносин [1]. Також за державою визнається право бути позивачем та відповідачем у суді (ч. 2 ст. 48 ЦПК України). Це цілком природньо, що якщо певний суб'єкт може приймати участь у матеріальних правовідносинах, набувати у них прав та обов'язків, то такий суб'єкт наділяється й правом та реальною можливістю захищати власні права у суді та особисто відповідати в суді за невиконання своїх обов'язків та порушення прав інших суб'єктів.

Водночас, у процесуальній науці не вироблено чіткої концепції щодо правового статусу держави як суб'єкта цивільних процесуальних правовідносин та процесуальної форми її участі в судовому процесі. Проблематика суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин досліджувалась такими науковцями як: С.С. Бичкова, Н.В. Волкова, Н.Ю. Голубева, К.В. Гусаров, Л.В. Діденко, О.С. Захарова, І.О. Ізарова, В.В. Комаров, С.О. Короед, Ю.Д. Притика, П.І. Радченко, С.Я. Фурса, Є.О. Харитонов, Ю.Ю. Цал-Цалко, С.А. Чванкін, Ю.С. Червоний, М.Й. Штефан та ін. Однак питання участі держави у цивільному процесі, зокрема, як сторони у позовному провадженні розглядалося доволі поверхово, що зумовлює необхідність його більш детального висвітлення.

Метою даної наукової статті є визначення процесуального порядку участі держави як сторони у справах позовного провадження в цивільному судочинстві України.

Викладення основного матеріалу. Відповідно до ст. 170 ЦК України держава набуває і здійснює цивільні права та обов'язки через органи державної влади у межах їхньої компетенції, встановленої законом [1]. Відповідно до ч. 4 ст. 58 ЦПК Дер-

жава, Автономна Республіка Крим, територіальна громада беруть участь у справі через відповідний орган державної влади, орган влади Автономної Республіки Крим, орган місцевого самоврядування відповідно до його компетенції, від імені якого діє його керівник, інша уповноважена особа відповідно до закону, статуту, положення, трудового договору (контракту) (самопредставництво органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування), або через представника [2].

Особливість держави як суб'єкта правовідносин полягає в тому, що вона:

1) є сувереном на власній території, а отже сама встановлює правила поведінки на цій території, обмежуючись лише міжнародними зобов'язаннями, які сама прийняла на себе, та принципом верховенства права. Водночас, встановивши ці правила, держава сама себе зв'язує ними та не має права свавільно від них відступати;

2) вступає у правовідносини з різними суб'єктами через власні органи, які, уособлюючи державу та реалізуючи функції держави, мають при цьому свою власну суб'єктність. Так, Є.О. Харитонов та О.І. Харитонova зауважили, що «держава бере участь у цивільних правовідносинах не як єдине ціле, а як сукупність суб'єктів різних рівнів. Всі вони незалежні один від одного і виступають як самостійні учасники цивільно-правових відносин» [3, с. 99]. За такого підходу логічно припустити, що й у цивільних процесуальних правовідносинах держава діє не як єдиний суб'єкт, а як сукупність суб'єктів, кожен з яких у певних конкретних процесуальних правовідносинах (окремій цивільній справі) виступає як сторона (позивач або відповідач). Тоді орган державної влади, виступаючи в суді від імені держави, сам обіймає статус позивача чи відповідача, оскільки на відміну від того ж органу управління юридичної особи має свою власну суб'єктність.

Вказані законодавчі та науково-теоретичні положення породжують важливе питання, відповідь на яке доволі принципово впливає на практику не лише розгляду цивільних справ, а й на порядок

виконання судових рішень у цих справах: стороною в судовому процесі є держава чи орган державної влади, який має компетенцію діяти у певній сфері суспільних відносин від імені держави?

Відповідь на це питання є, на перший погляд, доволі очевидною, якщо відштовхуватись від норм процесуального законодавства. Звичайно, стороною в судовому процесі є саме держава, як це прямо слідує з положень ч. 2 ст. 48 ЦПК. Органи державної влади віднесені законом до іншої, доволі специфічної групи суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб (ст. 56 ЦПК). Серед цієї групи суб'єктів саме інтереси держави представляють прокурор, а також органи державної влади, уповноважені державою здійснювати відповідні функції у спірних матеріальних правовідносинах.

Тобто, судячи з такої диспозиції, стороною в цивільному процесі є саме держава, а прокурор, чи інший орган державної влади є лише особою, яка представляє в суді інтереси держави як сторони (позивача чи відповідача).

У даному випадку сама собою напрощується аналогія з самопредставництвом юридичної особи. Відповідні органи державної влади не є представниками держави у класичному розумінні участі представника в судовому процесі, передбаченого нормами § 2 Глави 4 Розділу I ЦПК. Держава приймає участь у судовому процесі через органи державної влади так само, як юридична особа приймає участь в судовому процесі через свої статутні органи управління.

Тобто, фактично, участь в судовому процесі органів державної влади, які представляють в суді інтереси держави, є нічим іншим, як самопредставництвом держави в суді.

Водночас, між участю в судовому процесі органу управління юридичної особи в інтересах юридичної особи, та участю в судовому процесі органу державної влади в інтересах держави є й певна відмінність. Так, однією з ознак сторін, яка здавна виділяється у юридичній літературі, є те, що саме від імені сторін ведеться судовий процес [4, с. 573]. Це правило цілком дотримується у випадках самопредставництва юридичних осіб, адже ми завжди бачимо у назві справи саме найменування юридичної особи, а не органу його управління (директор, генеральний директор, голова правління тощо), який фактично веде судовий процес від імені юридичної особи. У випадках участі держави в судовому процесі все відбувається дещо інакше. Як зазначається у ч. 4 ст. 56 ЦПК прокурор, який звертається до суду в інтересах держави, в позовній чи іншій заяві, окрім іншого, зазначає орган, уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах. І саме цей орган відповідно

до абз. 2 ч. 5 ст. 56 ЦПК набуває статусу позивача. У разі відсутності такого органу або відсутності у нього повноважень щодо звернення до суду прокурор зазначає про це в позовній заяві і в такому разі прокурор набуває статусу позивача.

Таким чином, маючи на увазі державу, в якості позивача фактично вказується орган державної влади, від імені якого й ведеться судовий процес. Аналогічна ситуація відбувається й у випадках участі держави як відповідача у справі. І якщо у випадку участі прокурора на практиці хоча б вказується, що він діє в інтересах держави, тобто держава фігурує в назві справи, то у разі участі органів державної влади, переважно, навіть не вказується, що вони діють від імені та в інтересах держави.

Наведена юридична конструкція породила цілу низку теорій щодо існування так званих «формального та матеріального поняття сторін» [4, с. 574] або необхідності розрізняти «матеріального та процесуального позивача та відповідача» [5, с. 81-82].

Коріння цього підходу заглиблюється у споконвічну дискусію про матеріально-правову чи процесуальну природу позову та конфлікт відповідних теорій позову, у які в межах даного дослідження заглиблюватись немає потреби. Варто лише зазначити, що визнання можливості паралельного існування в одній справі окремо формального (процесуального) та матеріального позивачів або відповідачів призводить до необхідності перегляду всієї системи суб'єктів цивільного процесу, адже будь-яка особа, яка захищає в суді «чужі» інтереси, цілком може називатися формальною стороною.

Тому більш коректним вбачається підхід, відповідно до якого стороною у справі (позивачем або відповідачем) одночасно і матеріальним, і формальним (адже ці аспекти не можна розділяти) є саме держава в особі певного органу державної влади.

Аналізуючи правовий статус органів та осіб, яким законом надане право звертатися до суду в інтересах інших осіб, С.С. Бичкова вірно зауважила, що «у будь-якому разі, хоча б хто не звертався до суду із позовною заявою, позивачем завжди залишається особа, на захист прав, свобод та інтересів якої відкрито провадження у цивільній справі» [6, с. 281]. З цього твердження логічно випливає висновок, що якщо позов пред'явлено на захист державних інтересів, то позивачем виступає саме держава. Також вчена наголошує на тому, що «орган або особа, які у встановлених законом випадках звернулися до суду із позовною заявою, не стають позивачем у справі, оскільки: вони не є суб'єктами спірних матеріальних правовідносин і сплати судових витрат; вони не мають матеріально-правової заінтересованості у результатах розгляду цивільної справи, а також права

укладати мирову угоду; на них не поширює свою законну силу рішення суду; поряд із ними у справу притягується інша особа – позивач, матеріальні права якої повинен захистити суд» [6, с. 281].

Екстраполяція названих критеріїв розмежування процесуальних суб'єктів на випадки участі органів державної влади в суді на захист інтересів держави призводить до цікавих висновків. Як вже зазначалося, учасники цивільних правовідносин, вступаючи у відносини з державою, взаємодіють, переважно, саме з органами державної влади. Тобто участь у спірних матеріальних правовідносинах як ознака сторін для органів державної влади, певною мірою, властива. Водночас, як це не дивно, не можна стверджувати про наявність у цих органів матеріально-правової заінтересованості у результаті розгляду справи, оскільки така заінтересованість передбачає наявність особистого юридичного інтересу, тоді як органи державної влади та їх посадові особи мають професійний інтерес, пов'язаний з отриманням вигоди від виграшу справи не для себе особисто, а для держави в цілому. Право на укладення мирової угоди для органів державної влади, які звертаються до суду на захист інтересів інших осіб, обмежене прямою вказівкою в законі (ч. 1 ст. 57 ЦПК). Водночас, в законі немає однозначної відповіді на питання, чи може укласти мирову угоду орган державної влади, якщо він не звертається до суду з позовом, а виступає на стороні відповідача. Законна сила судового рішення на орган державної влади, який діє в інтересах держави, свою дію поширює. Однак тут також є свої особливості, які, насамперед, стосуються примусового виконання судових рішень. Так, відповідно до ч. 1 ст. 3 Закону України «Про гарантії держави щодо виконання судових рішень» від 05 червня 2012 року № 4901 виконання рішень суду про стягнення коштів, боржником за якими є державний орган, здійснюється Державною казначейською службою України в межах відповідних бюджетних призначень шляхом списання коштів з рахунків такого державного органу, а в разі відсутності у зазначеного державного органу відповідних призначень за рахунок коштів, передбачених за бюджетною програмою для забезпечення виконання рішень суду [7]. Такий підхід цілком відповідає практиці Європейського суду з прав людини (наприклад, у рішенні у справі «Шмалько проти України» (Shmalko v. Ukraine) від 20.07.2004, заява № 60750/00, п. 44 вказано, що орган державної влади не має права посилається на брак коштів на виправдання неспроможності виконати судові рішення про виплату боргу [8]) та ґрунтується на ідеї, що саме держава відповідальна по зобов'язаннях своїх органів, які лише втілюють, уособлюють державу в тих чи інших відносинах та не можуть сприйматися відокрем-

лено від неї. І, звичайно, жодна інша особа поряд з органом державної влади до участі у справі як позивач не залучається. Навпаки, якщо позов на захист інтересів держави пред'являє прокурор, саме орган державної влади залучається до участі в справі як позивач, що якраз і є додатковим підтвердженням того, що органи державної влади не відокремлені від держави суб'єкти, а уособлюють державу як сторону у справі.

Варто окремо розглянути представництво прокурором інтересів держави в суді, адже прокурор може представляти інтереси держави у цивільному судочинстві у виключних випадках (п. 3 ст. 131-1 Конституції України).

Європейський Суд з прав людини неодноразово звертав увагу на участь прокурора в суді на боці однієї зі сторін як обставину, що може впливати на дотримання принципу рівності сторін. Оскільки прокурор або посадова особа з аналогічними функціями, пропонуючи задовольнити або відхилити скаргу, стає противником або союзником сторін у справі, його участь може викликати в однієї зі сторін відчуття нерівності (рішення у справі «Ф.В. проти Франції» (F.W. v. France) від 31.03.2005, заява № 61517/00, п. 27) [9]. Водночас, участь прокурора вважається виправданим, якщо є необхідність захисту інтересів держави (рішення у справі «Менчинська проти Російської Федерації» (Menchinskaya v. Russia) від 15.01.2009, заява № 42454/02, п. 35) [10].

Відповідно до ч. 3 ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» прокурор здійснює представництво в суді законних інтересів держави у разі порушення або загрози порушення інтересів держави, якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження, а також у разі відсутності такого органу [11].

Надаючи тлумачення наведених положень закону, Верховний Суд у низці своїх постанов зазначив, що «прокурор може представляти інтереси держави в суді лише у двох випадках:

1) якщо захист цих інтересів не здійснює або неналежним чином здійснює орган державної влади, орган місцевого самоврядування чи інший суб'єкт владних повноважень, до компетенції якого віднесені відповідні повноваження;

2) у разі відсутності такого органу.

Перший «виключний випадок» передбачає наявність органу, який може здійснювати захист інтересів держави самостійно, а другий – відсутність такого органу. Однак підстави представництва інтересів держави прокуратурою у цих двох випадках істотно відрізняються.

У першому випадку прокурор набуває право на представництво, якщо відповідний суб'єкт влад-

них повноважень не здійснює захисту або здійснює неналежно.

«Не здійснення захисту» виявляється в усвідомленій пасивній поведінці уповноваженого суб'єкта владних повноважень він усвідомлює порушення інтересів держави, має відповідні повноваження для їх захисту, але всупереч цим інтересам за захистом до суду не звертається.

«Здійснення захисту неналежним чином» виявляється в активній поведінці (сукупності дій та рішень), спрямованій на захист інтересів держави, але яка є неналежною.

«Неналежність» захисту може бути оцінена з огляду на встановлений порядок захисту інтересів держави, який серед іншого включає досудове з'ясування обставин порушення інтересів держави, обрання способу їх захисту та ефективно здійснення процесуальних прав позивача.

Захищати інтереси держави повинні, насамперед, відповідні суб'єкти владних повноважень, а не прокурор. Щоб інтереси держави не залишилися незахищеними, прокурор виконує субсидіарну роль, замінює в судовому провадженні відповідного суб'єкта владних повноважень, який всупереч вимогам закону не здійснює захисту або робить це неналежно. У кожному такому випадку прокурор повинен навести (а суд перевірити) причини, які перешкоджають захисту інтересів держави належним суб'єктом і які є підставами для звернення прокурора до суду. Прокурор не може вважатися альтернативним суб'єктом звернення до суду і замінювати належного суб'єкта владних повноважень, який може і бажає захищати інтереси держави» [12; 13].

Отже на відміну від органів державної влади, які уособлюють державу спочатку у матеріальних, а потім і в процесуальних правовідносинах, а отже можуть вважатись уособленням держави як сторони у цих правовідносинах, прокуратура, хоча також є органом державної влади, у спірних матеріальних правовідносинах, що є предметом судового розгляду, участі не приймала, а виконує лише процесуальну функцію захисту інтересів держави в суді (і то не у всіх випадках, а субсидіарно). Тому прокурор цілком справедливо віднесений до переліку органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб. Навіть якщо прокурор зазначається в позовній заяві як позивач (у разі відсутності органу, уповноваженого здійснювати функції держави у спірних правовідносинах, або відсутності у нього повноважень щодо звернення до суду), він за юридичною природою своєї діяльності не може розглядатись як уособлення держави-позивача, оскільки в прокурора відсутня важлива ознака сторони він не діяв від імені держави у спірних матеріальних правовідносинах, не був їх учасником. Тому прокурора в цій ситу-

ації можна вважати фіктивним позивачем. Не у негативному розумінні терміну «фіктивний», а у розумінні застосування юридичної фікції як засобу юридичної техніки, коли для досягнення певної легітимної мети правового регулювання (у даному випадку для забезпечення участі в судовому процесі якогось суб'єкта на стороні позивача) позивачем називається особа, яка насправді за своєю юридичною природою ним не є.

Висновки і перспективи подальших досліджень:

1. Варто відокремити випадки звернення до суду органів державної влади на захист інтересів держави від випадків захисту ними в суді інтересів інших осіб. Тому що за замовчуванням ми розуміємо, що під час звернення до суду органу державної влади на захист інтересів держави, захисту «чужих» інтересів у суді не відбувається, оскільки стороною у справі є сама держава в особі відповідного органу. Тому необхідно розрізнити випадки, коли орган державної влади бере участь у справі на стороні позивача або відповідача, захищаючи інтереси держави, тобто уособлюючи державу на стороні позивача чи відповідача, та випадки, коли орган державної влади виступає у справі не як сторона, а як суб'єкт, передбачений ст. 56 ЦПК, реалізуючи функцію держави по захисту певних осіб у передбачених законом випадках шляхом звернення до суду з позовом на захист їх прав та інтересів (наприклад, якщо місцева державна адміністрація, виконуючи покладені на неї функції опіки та піклування, звертається до суду з позовом на захист прав та інтересів малолітньої чи неповнолітньої дитини). Тому якщо орган державної влади не захищає інтереси інших осіб, а уособлює державу на стороні позивача чи відповідача, на нього не поширюється обмеження ч. 1 ст. 57 ЦПК щодо права на укладення мирової угоди.

2. Якщо позов пред'явлено не тим органом або не до того органу державної влади, який уповноважений державою здійснювати відповідні функції у спірних правовідносинах, то має місце не участь неналежної сторони з відповідними для цього правовими наслідками, а відсутність повноважень у відповідного органу захищати інтереси держави як сторони у справі. Тому якщо мало місце пред'явлення позову органом, який не уповноважений на захист інтересів держави у певній сфері суспільних відносин, то суд повинен повернути позовну заяву на підставі п. 4 ч. 4 ст. 185 ЦПК, а якщо такий неналежний орган вказаний як відповідач, то суд повинен залучити до участі у справі належний орган, адже йдеться не про заміну відповідача (тому що відповідач це держава), а визначення судом належного органу, який уповноважений захищати інтереси держави у відповідних правовідносинах.

3. Якщо рішення у справі за позовом до органу державної влади, який діяв в інтересах держави на стороні відповідача, підлягає примусовому виконанню, виконавче провадження не може бути завершено з підстав неможливості виконання через відсутність коштів на казначейському рахунку такого органу та майна, на яке може бути звернене стягнення, адже обов'язок покладається судовим рішенням не на конкретний орган державної влади, а на державу в цілому.

4. Прокурор виконує субсидіарну роль у захисті інтересів держави у цивільному судочинстві. Він не може за юридичною природою своєї діяльності розглядатись як уособлення держави як сторони у спірних матеріальних, а отже й процесуальних відносинах. Тому якщо прокурор зазначається в позовній заяві як позивач (у разі відсутності органу, уповноваженого здійснювати функції держави у спірних правовідносинах, або відсутності у нього повноважень щодо звернення до суду), він повинен вважатись фіктивним позивачем у розумінні застосування юридичної фікції як засобу юридичної техніки, коли для досягнення певної легітимної мети правового регулювання (у даному випадку для забезпечення участі в судовому процесі якогось суб'єкта на стороні позивача) позивачем називається особа, яка насправді за своєю юридичною природою ним не є. Тому на прокурора, який здійснює в суді захист інтересів держави, в усіх випадках поширюється передбачене ч. 1 ст. 57 ЦПК обмеження щодо права укладення мирової угоди.

Література

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40-44. Ст. 356.
2. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40-41, 42. Ст. 492.
3. Харитонов Є.О. Цивільні правовідносини: монографія / Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova. 2-ге вид., перероб. і доп. Одеса: Фенікс, 2011. 456 с.
4. Васильовский Е.В. Курс гражданского процесса: Учебник / Е.В. Васильовский. Том 1. Субъекты и объекты процесса, процессуальные отношения и действия. М.: Издание Бр. Башмаковых, 1913. 704 с.
5. Актуальні питання цивільного судочинства у світлі судової реформи в Україні: монографія / С.В. Ківалов, Н.Ю. Голубева, І.В. Андронов та ін.; за ред. Н.Ю. Голубевої. Одеса: Юридична література, 2017. 212 с.
6. Бичкова С.С. Цивільний процесуальний правовий статус осіб, які беруть участь у справах позовного провадження: монографія. К.: Атіка, 2011. 420 с.
7. Про гарантії держави щодо виконання судових рішень: Закон України від 05.06.2012 № 4901-VI. *Відомості Верховної Ради*. 2013. № 17. Ст. 158.
8. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Шмалько проти України» (Shmalko v. Ukraine) від 20.07.2004, заява № 60750/00. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-61926>.
9. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Ф.В. проти Франції» (F.W. v. France) від

31.03.2005, заява № 61517/00. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-68679>.

10. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Менчинська проти Російської Федерації» (Menchinskaya v. Russia) від 15.01.2009, заява № 42454/02. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-90620>.

11. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 2-3. Ст. 12.

12. Постанова Касаційного адміністративного суду Верховного Суду від 25.04.2018 у справі № 806/1000/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73736861>.

13. Постанова Касаційного адміністративного суду Верховного Суду від 13.04.2022 у справі № 815/1484/18. URL: <https://lpd.court.gov.ua/home/search/3022>.

Анотація

Андронов І. В. Держава як сторона у позовному провадженні. – Стаття.

У статті проаналізовано проблему правового статусу держави як суб'єкта цивільних процесуальних правовідносин та процесуальної форми її участі в судовому процесі.

Здійснене співставлення правового інституту самопредставництва прав та інтересів юридичних осіб у суді через їх органи управління та участі в судовому процесі держави в особі органів державної влади на стороні позивача чи відповідача. Встановлено, що орган державної влади, виступаючи в суді від імені держави, сам обіймає статус позивача чи відповідача, оскільки на відміну від того ж органу управління юридичної особи має свою власну суб'єктність.

Розглянуто питання про те, чи є стороною в судовому процесі сама держава чи орган державної влади, який має компетенцію діяти у певній сфері суспільних відносин від імені держави. Здійснене розмежування випадків звернення до суду органів державної влади на захист інтересів держави та випадків захисту ними в суді інтересів інших осіб в порядку, встановленому для органів та осіб, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб. Зроблено висновок, що якщо орган державної влади не захищає інтереси інших осіб, а уособлює державу на стороні позивача чи відповідача, на нього не поширюється обмеження щодо права на укладення мирової угоди.

На основі аналізу норм чинного законодавства та судової практики досліджено проблематику представництва прокурором інтересів держави в суді. Зроблено висновок, що прокурор, виконуючи субсидіарну роль у захисті інтересів держави у цивільному судочинстві, не може за юридичною природою своєї діяльності розглядатись як уособлення держави як сторони у спірних матеріальних, а отже й процесуальних відносинах. Тому якщо прокурор зазначається в позовній заяві як позивач, він повинен вважатись фіктивним позивачем у розумінні застосування юридичної фікції як засобу юридичної техніки, коли для досягнення певної легітимної мети правового регулювання позивачем називається особа, яка насправді за своєю юридичною природою ним не є. Тому на прокурора, який здійснює в суді захист інтересів держави, в усіх випадках поширюється обмеження щодо права укладення мирової угоди.

Ключові слова: правосуддя, цивільний процес, судовий розгляд, позов, захист державних інтересів, прокурор, позивач, відповідач.

Summary

Andronov I. V. The state as a party in the claim proceedings. – Article.

The article analyzes the problem of the legal status of the state as a subject of civil procedural legal relations and the procedural form of its participation in the court process.

A comparison of the legal institution of self-representation of the rights and interests of legal entities in court through their management bodies and participation in the state's legal process in the person of the state authorities on the side of the plaintiff or defendant has been made. It has been established that the body of state power, speaking in court on behalf of the state, itself assumes the status of a plaintiff or defendant, since, unlike the same governing body of a legal entity, it has its own subjectivity.

The issue of whether the state itself or a state authority, which has the competence to act in a certain sphere of social relations on behalf of the state, is a party in the legal process is considered. A distinction has been made between cases of appeals to court by state authorities to protect the interests of the state and cases of their protection of the interests of other persons in court in accordance with the procedure established for bodies and persons entitled by law to apply to court in

the interests of other persons. It was concluded that if the state authority does not protect the interests of other persons, but represents the state on the side of the plaintiff or defendant, it is not subject to the restriction on the right to conclude a settlement agreement.

On the basis of the analysis of the norms of the current legislation and judicial practice, the problem of representation of the state's interests by the prosecutor in court was investigated. It was concluded that the prosecutor, performing a subsidiary role in the protection of the interests of the state in civil proceedings, cannot, by the legal nature of his activity, be considered as the personification of the state as a party in disputed material and, therefore, procedural relations. Therefore, if the prosecutor is indicated in the statement of claim as a plaintiff, he should be considered a fictitious plaintiff in the sense of the use of legal fiction as a means of legal technique, when in order to achieve a certain legitimate goal of legal regulation, a person is called a plaintiff who, in fact, by his legal nature is not him. Therefore, the prosecutor, who protects the interests of the state in court, is subject to restrictions on the right to conclude a settlement agreement in all cases.

Key words: justice, civil process, trial, claim, protection of state interests, prosecutor, plaintiff, defendant.